

Yabancı Teknik Eleman Sorunu

Uğur KÖKDEN

İstanbul Sanayi Odası Baskınının, yakın ara ile, ilginç iki yazısı yayımlandı (1). Konular ve aralarındaki ilgi, dikkati çekici. Sonuncusu, pembeye batırılmış bir fırça ile ekonomimizden görüntüler sunmakta, istihdamın arttığını rahatça söyleyebilmektedir. Öbürü, birincisi ise, diplomalı işsizliğini konu alıyor. Sanayi Odası Başkanı, doğulu bir Dale Carnegie üslûbu ile genç diplomalı işsizlere öğüt veriyor : «İlk verUen işe baştankara atlayınız. Gece-gündüz, takatını/ın sonuna kadar çalışınız!» Sermayer.in tatlı başarısından güç alan, Türkiye gibi geri kalmış bir ülkede yüksek kârlılık zemini üstünde oturanlar, yal-

(1) «Diplomalı Gençlerin Çıkmazı», Milliyet, 7 Eylül 1972. «Bolluk ve Darlık», Cumhuriyet, 12 Eylül 1972.

niz emeğini ortaya koyabilenlere çalışmanın başarısı üstüne övgü senfonileri dinletiyorlar. Kuşkusuz Soysal'ın unutmuş görüldüğü en önemli nokta, kapitalizmin emekle yaptığı sosyal mukaveleye ilişkin «esnek» yasadır. Bu yasanın gereği, emek şu yada bu işi benirsemekte, sermaye de şu ya da bu işgücünün kabul etmekte özgürdür. Oysa, temelde ya tan sorun, işsizliğin tüm ağırlığını duyurduğu bir ülkede ve koşullarda, emeğini ortaya koyan birisinin böyle bir satışta gerçekten özgür olup olmadığıdır. Açık ki, emeğinden başka tek gelir kaynağı, olmayan —diplomalı yahut onsuz— bir işgücü satıcısı, bütün bir işgücü satın alıcıları sınıfını yaşamaktan vazgeçmeksizin bırakamaz. Dolayısıyla, kanımca, asıl üstüne parmak basılacak nokta burasıdır.

Zaten, şu anda, yurdumuzda, işsizler ordusu 2 milyonu yüzbinlerle aşmış bulunuyor. Yapılan hesaplara göre, Türkiye'de, ortalama her yıl 425 bin kişi iş pazarına girmektedir. Bunların bir bölümü yurt dışına gidiyorsa da (nitelikli işgücü göçü yüzünden, Sosyal şikâyetçi), her yıl 130 bin kişi gizli ve açık işsizler ordusuna katılıyor. Elbette bu duruma hiç şaşmamak gerek. Çünkü, çağımızda işsizlik, kapitalist ekonomilerin başedilemeyen yapısal bir derdidir. Geri kalmış ülkelerde, işsizlik ve gizli işsizliğin çalışabilir nüfusa oranı yüzde 25-30 düzeyindedir. Kaldı ki, bir kurtarıcı simide benzeyen işsiz halk yığınlarının yabancı ülkelere ihracı bile geçici ve yetersiz bir çare oluyor. Çünkü böylesi iğreti çözümler, kendine özgü yeni ekonomik - toplumsal sorunları da birlikte getirmektedir.

SANAYİ YATIRIMLARI İÇİNDE YABANCI VE YERLİ MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ DEĞERLERİNİN ORANI:

Yıllar	Milyar TL. sanayi yatırımları	Yurtdışı müh. hiz- metleri değeri	Yurtiçi müh. hiz- metleri yüzdesi %	Yurtdışı müh. hiz- metleri değeri	Yurtiçi müh. hiz- metleri yüzdesi %
1963	2.370	0.575	0.014	24.26	0.59
1964	1.990	0.481	0.014	24.17	0.70
1965	1.990	0.477	0.019	23.97	0.95
1966	2.560	0.611	0.023	23.87	0.90
1967	3.450	0.801	0.033	23.22	0.96
1968	4.350	0.987	0.042	22.69	0.97
1969	5.280	1.162	0.056	22.00	1.06
1970	6.310	1.343	-0.070	21.28	1.11

Not: Ülkemizdeki sanayi yatırımlarının ortalama % 23'ünü yabancı mühendislik hizmetleri oluşturmaktadır.

Bu işsizlik karşılıklı, yatırımlar konusunda Özel sektörün tutumu nedir? Gerçi, Soysal'ın yazısında., «yatırım azmi ve hazırlıkları tahminlerin üstündedir» diyor, Diyor ama görüldüğü kadarı ile, yatırım cephesinde yeni bir şey yok. Ancak, Sanayi Odası Başkanının, terimini 'kullanırsa!!', başı' bilinmeyen ve soau gelmeyen «hazırlıklar» var. Bir yıl önce, «Türk Ekonomisinde i>lelç'r Oluyor?» konulu bir açık oturumda, Soysal, Türk ekonomisinde' sanayi yatırımları yönünden beklenen hızın elde edilemediği kanısında olduğunu dile getirmişti. İstihdam artışını ise (yüzde 1,5), tek kelime ile «yüz kızartıcı» "buluyordu. Gerçekten özel sektör yatırımlarının" sori' on yıllık devrede (beş, yıllık

görüşler

iki plân dönemi) izlediği gelişme çizgisi umut verici olmaktan çok uzaktır: Örneğin, 1. beş yıllık plân döneminde, plân hedefi yüzde 11, buna karşılık bu sektörde yatırımların ortalama gerçekleşme yüzdesi ancak 9 olabilmektedir. 2. beş yıllık plân döneminde ise, plân hedefi yüzde 12.5 olarak saptanmışken ortalama gerçekleşme bunun çok altında kalmıştır : Yüzde 9.4 (İktisadî Rapor 1972, TTO>- SO-TBB).

Şu halde, özel sektö^r, plânlı ekonominin gereklerini yerine getirmemekte, yeteri kadar sorumluluk yüklenmemektedir. O derece ki bu kesim, eski bir başbakanın deyiminde ifadesini bulan, «isterse özel sektör yatırım yapar, istemezse yapmaz» anlayışı içindedir. Zaten durum bunun tersi olsaydı, bizzat Sanayi Odası Başkanı bile geçen yılın sonunda reformlarla ilgili bir soruya, «reformların yapılamayışının nedeni, yatırımların 1970'den beri düşük seviyesini sürdürmesi istihdam sorunun bütün öteki problemlerimizin üstüne çıkan bir vahamet kesbetmesidir» cevabını vermezdi.

Soysal, karma ekonominin taraflarından biri kimliği ile yatırımlar ve onun doğal sonucu istihdam sorunlarına gerçekçi, etkin ve köklü çözümler getirmek yerine, özellikle karamsar bulunduğu teknik eleman kuruluşlarının yöneticilerine soruyor: «Mühendis ve mimarlarımızın meslek teşekkülleri yabancı teknisyen istihdamına şiddetle karşı çıkıyorlar. Kendilerine sorarım : Hangi iş sahibi veya kamu idaresi yabancı teknisyeni sebepsiz tercih eder? Biz yabancı teknolojiyi ihmal edecek kadar bilgili miyiz?» Bu sebep, gerçeğin ve bilimin zorunlu kıldığı bir «sebebe» midir? Yoksa, ekonomik dışa bağımlılığın ve çıkarların ortaya sürdüğü bir «sebebe» midir? Günümüzde, artık herkes biliyor ki, yatırım projelerinin yabancılara yaptırılmasını öngören şartlı dış krediler, gerçekte, yukarıdaki ekonominin tercihte büyük rol oynayan etkenlerin belli başlı siyasal bileşenidir.

Kaldı ki, durum, rakamların diliyle ifade edilirse, yeteri kadar alarm vericidir. Türk teknik elemanlarına yılda 237 milyon lira ödenirken, yabancı teknik hizmet 1 milyar 343 milyonu paylaşmaktadır Teknik eleman meslek kuruluşlarının yaptığı ortak basın toplantısına göre (İnşaat Mühendisleri Odası bu toplantıda acaba niçin yer almamıştır), ülkemizdeki sanayi yatırımlarının ortalama yüzde 23.2'sini yabancı mühendislik hizmetleri oluşturmaktadır. Örnek: 1970 yılında, yurt dışı mühendislik hizmetleri sanayi yatırımlarının yüzde 21.3'ünü, yurt içi hizmetler ise yüzde 1.1'ini meydana getirmektedir Önceki yıllar için bu oran daha da yükselmektedir.

Teknoloji transferine gelince, bunun yabancı teknik eleman aracılığı ile gerçekleşeceği gö⁵rüşü tamamen yanlıştır. Geri kalmış-ülkeleri-e yollanan. uzfnaFJlaj, gegellikle. bir ihtiyaca; gerçekten cevap vermek-yeri ne, devşirme ve belirU bir yaşıp ..ötesindeki. teknîsyenlerdir.. Dolayısıyla, ileri ve modern teknolojinin ^çoğu.kez gerisinde ka'mış:-«ithal malı» eleman,- . lardır. Ayrıca, yabancı mühendislik- müşavirlik -denetim:- uygulama ;firmalann'm -gerçek-, anlamda ileri bir teknolojiyi yurdumuza getirdiği yarsayırsa -bife; aynı projede görev al- < mış Türk teknik elemanlarına «iş»'in bütünü izlemek,.görebilmek, çeşitli varyasyonlara ; karşılık düşen değışik çözümleri öğrenmek olanağı tanımaz: Oysa, teknoloji transferi ve yabancı -teknik hizmet efsanesinin yerine, yaUırım profelerimiz yurt içinde yapımına ve gerekli zamanlarda, sınırlı olarak, yabancı gerçek uzmanlara başvurmak yöntemini koymak çok daha yararlı olacaktır.

Tüm yukarıdaki gerçeklerden sonra, özel sektörün sözcüleri, daha tuturlu ve'sorumluluk" ğunu duyuran fikirlere yönelmeli, bunları geliş-güzel -bir şekilde değil daha ölçülü 'ola* rak ifade etmelidirler. Yoksa, «âleme lâf ile düzen verme» hakları olamaz. -

' -; ' • ->,- ' (20 Ekim, Yerir Ortam)